

Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik *Marriage and Sexuality From a Psychiatric Point of View*

Murat Gülsün¹, Mehmet Ak²,
Ali Bozkurt³

¹ Uzm. Dr., Isparta Asker Hastanesi, Psikiyatri Servisi, Isparta

² Uzm. Dr., GATA Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara

³ Doç. Dr., GATA Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara

ÖZET

Psikolojik, sosyal ve biyolojik değişkenlerin etkileşimi içinde şekillenen cinsellik, bu bileşenlerin birindeki ketlenmeyle, işlevselliğini yitirebilmektedir. Aile ve evlilik terapistleri tarafından cinsel işlev bozukluğu, zaman zaman ilişkilerdeki bozulmanın sonucunda ortaya çıkan bir semptom olarak ele alınmakta, terapinin kapsamı içinde cinsel işlevle ilgili alan ihmal edilebilmekte, cinsel işlev bozukluğu alanında çalışan terapistlerin ise araştırmalarda olguları tek başına ele alma eğiliminde olduğu görülmektedir. Cinsel sorunun türü ne olursa olsun, eşlerin birbirleriyle olan iletişimleri, duygu ve düşünce alanında yakınlaşma ve paylaşımları göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır. Fiziksel çekicilik, etkileyicilik, olumlu ve olumsuz tutumlar, evlenme yaşı, çocuklar, sosyoekonomik durum, ortak amaç, ilgi alanları ve cinsel yaşam gibi evlilikte mutluluğu belirleyen faktörler, uzun yıllardır araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Bu etkenlerin en önemlilerinden birini de cinsellik oluşturmaktadır. Son yıllarda, cinsellik ve evlilikte mutluluk arasındaki etkileşime ilişkin veriler üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Evlilik yaşantısı, yiyecek, barınma ve dış tehlikelere karşı korunmayı sağlayan birlik ve beraberlik, olumlu eş ilişkilerinin yarattığı doyum, cinsel olgunlaşmayı sağlayacak rollerin paylaşımı, sosyal rol ve sorumlulukları kabullenme, kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı desteklemeyi içermektedir. Bu alanlarda birbirini bütünüleyen eşlerin oluşturduğu evlilikler, toplumsal gelişimin ve olgunlaşmanın da yapı taşlarını oluşturmaktadır. Cinsel işlev bozukluklarının, eş ilişkilerinde dengeyi korumaya yönelik bir rolü olduğu da ileri sürülmüştür. Buna göre bozukluk eşlerin çok yakın bir ilişki içinde zedelenmelerini engellemekte ve benlik sınırlarını korumalarını da sağlayabilmektedir. Ancak, cinselliğin duygu ve düşünce alanındaki yakınlaşmaya olumlu katkıları göz önüne alındığında, cinsel işlev bozukluğunun, denge sağlamaktan çok ilişkiyi bozucu yönde etki göstereceği söylenebilir. Cinsellik, bireylerde zedelenme ve benliğin sınırının kaybı gibi korkuları içermeyen sağlıklı bir kişilik yapısında yaşanabilir. Evlilikte cinsel yaşamı çiftin genel iletişiminden ayrı düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla eşler arasında iletişimsizliğin ya da çatışmaların cinsel işlevi de etkilemesi beklenen bir durumdur. Cinsel sorunlar da genel çatışmalara ya da duygusal uzaklaşmalara yol açmaktadır. Cinsel işlev bozukluğu olan erkekler/kadınlar ve eşlerinin evlilik yaşamı sağlıklı kontrol grubuna göre daha fazla bozulduğu, sonuç olarak cinsel işlev bozukluğunun, evlilik yaşamını olumsuz yönde etkilediği ortaya konmuştur. Sonuç olarak erkek ve kadın cinsel işlev bozuklukları ve evlilik yaşamının birbiri ile etkileşim içinde olduğu görülmekte, evli cinsel işlev bozukluğu olgularında, eş ilişkilerinin dikkate alınması ve tedavi sürecine eşlerin de katılması, önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Cinsel işlev bozukluğu, eş ilişkileri, evlilik doyum, cinsel işlevsellik

ABSTRACT

Sexuality, taking on a shape in the interaction of psychological, social, and biological variables, may lose its functionality with the blockage of these components. Sexual dysfunction may be handled as if it is only a symptom being based on the decay of marital relationship in the content of therapy, and sexual dysfunction may be neglected by family and marriage therapists from time to time. Contrarily, sex therapists may show the tendency to handle the problem in aspect of only sexuality. In the relationships of all spouses, thought and emotional intimacy should not be neglected whatever sexual problem they may have. Factors determining happiness such as physical attractiveness, impressiveness, positive and negative attitudes, marriage age, children, socioeconomic conditions, common intentions, and hobbies, sexual life, have attracted the attention of investigators for long time. Most important element among these factors seems to be sexuality. In recent years, researchers have begun to consider interaction between sexuality and marriage much more. Marital life includes food, shelter, togetherness, satisfaction originated from positive marital relationships, sharing role to cause of sexual maturation, acceptance of social role, and responsibility, individual entrepreneurship, and supporting to creativity. Marriage, consisting of spouses completing each other in these fields, is the headstone of social development and maturation. It has been suggested that there is a role of sexual dysfunction in protecting the balance of marital relationships. According to this suggestion, these disorders may prevent any damage to self and conserve the border of ego. Moreover, we may suggest that sexual dysfunction breaks the marital relationship, removes the protective effect on marital balance if we consider the beneficial effects of sexuality in points of intimacy in thought and emotional fields. Sexuality can be only experienced with healthy personality features which do not include the fear of the loss of ego border and injury. It is not possible to isolate married couple's general communication and their sexual life. Miscommunication or conflict between married couples may interfere with sexual functioning. Sexual problems also cause general conflict or emotional alienation between couples. The findings from literature clearly present the interaction between male/ female sexual dysfunction and their marital life. Thus, in the treatment of sexual dysfunction among married couples, the marital relationship of couples should be evaluated and the participation of both spouses into therapeutic process need to be achieved.

Key Words: sexual dysfunction, marital relationship, marital satisfaction, sexual functionality

Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2009; 1: 68-79

Çevrimiçi adresi/ Available online at : www.cappsy.org/archives/vol1/

Çevrimiçi yayım tarihi / Online publication date: 27 Temmuz 2009 / July 27, 2009

Yazışma Adresi / Correspondence

Dr. Murat Gülsün, Isparta Asker Hastanesi Psikiyatri Servisi, Isparta

E-mail: mgulsun@gmail.com

Cinsellik, cinsel doyumunu ve iki insanın uyum içerisinde beraberliklerini içeren sosyal kurallar, değer yargıları ve tabularla belirlenmiş, biyolojik, psikolojik, sosyal yönleri olan özel bir yaşantı olarak tanımlanabilir. Yoğun haz duygularıyla ilişkili olmakla birlikte, haz almaya yönelik her davranışın cinsellik içerdiği söylenemez. Temelde cinsellik, haz almaya yönelik davranışların tümünü içermese de fiziksel seksten ötede bir anlam taşımaktadır.[1] Cinsel ilişki "uygun yer, uygun zaman ve uygun eşle" gerçekleştiğinde sağlamlık-sağlıksızlık boyutunda ele alınabilir. Bu koşullar sağlanmamışsa cinsel işlev bozukluğundan söz edilemez. Cinsellik, yaşamın biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerinin etkileşimi içinde şekillenmektedir.

Cinselliğin, insanın bireysel varlığını devam ettirmek için yaşamsal bir işlevi olmasa da, yaşam kalitesini oluşturan öğeler arasında önemli yeri vardır.

Cinsellik, zaman zaman sosyal ve psikolojik işlevin en geride kalan ve ihmal edilen alanı halinde, zaman zaman da baş köşesine oturtularak yaşamı etkisi altına alabilen, bozulduğunda ise patolojik yapının en büyük suçlusu olarak kabul edilebilen, zaman zaman konuşulmasının bile toplum dinamiklerini olumsuz etkileyebileceği korkusuyla yasaklanan, zaman zaman mitlerin ve inanç sistemlerinin içine süzülerek yüceltilmiş ve gizemli bir kimliğe bürünen, cinsel organların sınırları içerisine hapsedilemeyecek kadar çok yönlü bir fenomendir.

Evliliğe bakan yönüyle cinsellik, toplumlarda kutsanmışlığın, arınmışlığın, bolluk ve bereketin simgesi olarak ifade edilirken, kurallar, mitler, tabular ve yasaklarla sınırları belirlenmiştir. Bu kuralların dışında yaşanan cinsellik, toplum bütünlüğünü tehdit eden bir tehlike, düzen bozucu bir baş kaldırı, kutsanmış olana saldırı olarak algılanmıştır. Cinsellik, tabuların, olumsuz düşünce ve inanışların büyütecinde korku dolu bir çatışma alanı haline gelebilmekte, kimi inanışlara göre her cinsel davranış, hazza bakan yönüyle kötü, üremeye bakan yönüyle kutsallık içermektedir. Bu anlayışla, bazı doğu toplumlarında kadının ilişkiden zevk alması utanç verici sayılmakta, kadın sünneti gibi invazif yöntemler dini bir gereklilik olarak kabul edilebilmektedir.

Psikolojik, sosyal ve biyolojik değişkenlerin etkileşimi içinde şekillenen cinsellik, bu bileşenlerin birindeki ketlenmeyle, işlevselliğini yitirebilmektedir. Aile ve evlilik terapistleri tarafından cinsel işlev bozukluğu, ilişkilerdeki bozulmanın sonucunda ortaya çıkan bir semptom olarak ele alınmakta, terapinin kapsamı içinde cinsel işlevle ilgili alan ihmal edilebilmekte, cinsel işlev bozukluğu alanında çalışan terapistlerin ise araştırmalarda olguları tek başına ele alma eğiliminde olduğu görülmektedir. Cinsel sorunun türü ne olursa olsun, eşlerin birbirleriyle olan iletişimleri, duygu ve düşünce alanında yakınlaşma ve paylaşımları göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır.[2]

Bu makalede cinsellik ve cinsel işlev bozukluğunun toplumun en küçük ünitesi olarak tanımlanan ailede, özel ve öznel yapısı ile ele alınmaya değer bir alan olduğunun, ayrıca cinsel işlev bozukluğu değerlendirilmesi ve tedavisine yönelik yaklaşımların, eş ilişkisi boyutu ele alınmadığında eksik kalabileceğinin vurgulanması amaçlanmıştır.

Eş İlişkilerinin Cinsel İşleve Yansıması

Eş ilişkisi, insan ilişkisinin tanımı içinde yer alan modelin özel bir durumudur. Toplumsal üst yapı organizasyonunun parçası olan evlilik kurumu, etkileşim içindeki çeşitli faktörlerle belirlenmektedir. Bu etkileşimlerin bireysel yansıması üst yapı kurumlarını dolaylı etkilerken, bunların bireye yansıması, doğrudan olmaktadır. Eş ilişkisi, evlilik kurumu içinde sosyal, ekonomik, kültürel etkileşimlerle birlikte cinselliğin yaşanması ile de karakterizedir. Evlilik, fiziksel çekim, biyolojik birleşme ve sosyal entegrasyonun ötesinde bir sözleşme, bir bütünleşme ve karşılıklı memnuniyeti sağlayan sorumluluk almayı içermektedir. Bu bütünleşmenin yeterince sağlanamadığı, derin kültürel ve bireysel farklılıkların olduğu evlilikler, uyum sorunları ile

yıpranabilmekte, kişiler arası ilişkilerde zorluklara sahne olabilmektedir. Gelecekselden çağdaş yaşam biçimine geçiş süreci içindeki toplumlarda ise çatışmalar daha çetin geçmektedir.[3]

Fiziksel çekicilik, etkileyicilik, olumlu ve olumsuz tutumlar, evlenme yaşı, çocuklar, sosyoekonomik durum, ortak amaç, ilgi alanları ve cinsel yaşam gibi evlilikte mutluluğu belirleyen faktörler, uzun yıllardır araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Bu etkenlerin en önemlilerinden birini de cinsellik oluşturmaktadır. Son yıllarda, cinsellik ve evlilikte mutluluk arasındaki etkileşime ilişkin veriler üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Evlilik yaşantısı, yiyecek, barınma ve dış tehlikelere karşı korunmayı sağlayan birlik ve beraberlik, olumlu eş ilişkilerinin yarattığı doyum, cinsel olgunlaşmayı sağlayacak rollerin paylaşımı, sosyal rol ve sorumlulukları kabullenme, kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı desteklemeyi içermektedir. Bu alanlarda birbirini bütünleyen eşlerin oluşturduğu evlilikler, toplumsal gelişimin ve olgunlaşmanın da yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Evlilikte Uyum ve Dengeler

Eşler arasında uyum, ilişkideki tüm alanları etkileyebilen önemli etkenlerden biridir. Zamanla, eş ilişkisinde olumlu ve olumsuz faktörlerin birlikte işlerlik gösterdiği bir denge kurulmakta, bu dengeler sistemi evliliği sürdürücü ya da bozucu rol oynayabilmektedir. Eş ilişkileri içerisinde sabit bir işlev gören bu dengeler, sosyal, ekonomik, kültürel ve bireysel (hastalık, kişilik, sadakatsizlik vs) kökenli bozucu etkenlerle sarsılabilmekte, özellikle kırılğan bir zemin üzerine kurulmuş evlilikleri sonlandırabilecek kadar güçlü olabilmektedir. Bazen de kurulmuş olan dengeler eşlerden birinin bireysel patolojisi üzerine bina edilebilmekte, tedavi gören eşin kalkınması ile sistem çöküntüye uğrayabilmektedir.

ABD’de insanların psikolojik yardım için başvurma nedenleri arasında, evlilikte yaşanan uyumsuzluğun en sık bildirilen nedenlerden biri olduğu ve 1987 yılı içinde evlenenlerin yarısı kadar da boşanma gerçekleştiği belirlenmiştir. Uyumsuz evli çiftlerin evlilik ilişkilerindeki doyumun olumsuz olaylardan kolaylıkla etkilendiğini gösteren çalışmalar vardır. Evlilik ilişkisindeki yüklenme örüntüleriyle ilgili araştırmalar, eşin bir olayla ilgili açıklamalarını içeren (örneğin eş davranışı) nedensellik yüklemeleri ile sorumluluk yüklemelerine odaklanmaktadır. Nedensellik yüklemesi, olayı veya davranışı neyin ortaya çıkardığı sorusuyla ilgilidir. İnsanların başkalarının davranışlarına yükledikleri nedenler, evlilik yaşamı, iş yaşamı gibi alanlarda oldukça farklılık göstermektedir. Kişiler, neden oldukları sonuçlardan aynı zamanda sorumlu tutuldukları için nedensellik ve sorumluluk kararları arasında yüksek bir ilişki olduğu dik-kati çekmektedir.[4]

Evlilikte Sorumluluk Yükleme/ Yüklenme

Araştırmalar, sorumluluk yüklemesinin evlilik uyumu ile ilişki içinde olduğunu göstermiştir. Literatür genel olarak değerlendirildiğinde, evlilik ilişkilerinde eşlerini suçlayan kadınların evlilik doyumlarının daha az olduğu, evliliklerinde

uyumsuzluk yaşayanların, eşlerinin davranışlarını daha çok kasıtlı ve bencil güdümlü olarak değerlendirdikleri, olumsuz davranış gösterdiklerinde eşlerini fazlasıyla suçladıkları ortaya çıkmaktadır. İlişki, doyum verici ise, eşin olumsuz davranışlarına daha az sorumluluk yüklenmektedir. Uyumsuz eşler ise olumsuz eş davranışlarına daha fazla dikkat etmekte ve yaptıkları yüklemeler den ilişkilerindeki olumsuzluğu sürdürücü nitelikte olmaktadır.[4] Sorunun eşten kaynaklandığının düşünülmesi benliği koruyorsa da, ilişkinin bütününde etkin bir iletişime, duygu ve düşünce paylaşımına sahip, çatışmalarını uzlaşarak çözebilen çiftler problem kaynağını doğru olarak belirleyebilmektedirler.[2]

Empatik Yaklaşım

Daha özelleşmiş açıdan evlilik uyumu ve eşin olaylara empatik yaklaşımı ile ilişkiyi inceleyen araştırmalardan Franzoi ve arkadaşları eşlerle çalışmış, empatik yaklaşımın evlilikte yaşanan gerilimi azaltmada yardımcı olduğunu görmüşlerdir.[5] Bir çalışmada 264 çift ile çalışmış ve empatik yaklaşımın eş doyumunu etkileyen çeşitli davranışların güçlü yordayıcısı olduğunu ortaya konarken, bir diğerinde empatik anlayış ile ilişkinin niteliğinin olumlu oluşuna ilişkin kanıtlar vardır.[5] Sillars ve arkadaşlarına göre, eşler arasındaki tartışma odağı, ilişkiyi daha az tehdit eden, az çatışmaya yol açan bir konuya ilişki olumlu, ancak yüzleşilmesi gerekenler önemli, çatışmalı, tehdit edici konular ise, ilişki olumsuz olmaktadır.[6] Eşler arasında mesajlar anlaşılır olduğunda duygu ve düşüncelerin paylaşımı ve karşılıklı verilen destek, iletişimi olgunlaştırabilecektir. Etkin bir iletişim, çatışmaların çözülmesini, ilişkide doyum elde edilmesini, eşlerin birbirlerini tamamlamalarını ve kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır. Eleştiriler daha olumlu yönde olmakta, bunun yanında jestler ve şakalar yaşantıda daha fazla yer almakta, eşler arası iletişimin bir yönünü oluşturan cinsel alanda da doyum verici ilişkiler sağlanabilmektedir.[2]

Evlilikte Mutluluk/ Mutsuzluk ve Cinsellik

Huston ve Vangelisti [7] çekicilik, cinsel ilgi, negativizm ve evlilikte mutluluk faktörleri arasındaki ilişkiler üzerine uzun süreli bir çalışma yapmışlardır. Evliliğin ilk 2 yılı ile ilgili 106 çiftle bir dizi görüşmeler yapılmış, bulgulara göre, kadınların cinsel ilgileri eşlerinin cinsel doyumlarına bağlı görülmele birlikte, cinsel yaşamın bir bütün olarak her iki tarafın da evlilik mutluluklarını etkileyip etkilemediği noktasında ilişki görülememiştir. Araştırmacılar, cinselliğin evlilikteki doyum için önemini, evliliğin üzerinden birkaç yıl geçmeden ortaya çıkmadığına işaret etmişlerdir. Araştırmada, ilişkiyi kimin başlattığı ve çiftin bir cinsel ilişkiyi başarıyla bitirip bitiremediği üzerinde durulmuş, cinsellik ve evlilikteki mutluluk arasındaki ilişkinin düşünüldüğünden karmaşık olduğu sonucuna varılmıştır [7]. Rust ve arkadaşları [8] bir çalışmada, evlilikte mutsuzluk ve cinsel işlev bozuklukları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Erkeklerde evlilikte mutluluk ve cinsellik arasındaki ilişki, kadınlara oranla daha güçlü bulunmuştur. Özellikle, erkeklerdeki prematür ejakülasyon ve erektil işlev bozukluğunun, evlilikte mutsuzluk konusunda kadınlardaki orgazm bozukluğu ve vajinismustan daha etkili olduğu ileri sürülmüştür.[8] Lief,

düzenli orgazm yaşayan kadınların doyum ve mutluluklarının, orgazm yaşayamayan kadınlara oranla daha fazla olduğu sonucuna varırken, Newcomb ve arkadaşları kadın orgazm yanıtının eşler arasındaki yakınlıkla ilişkili olduğunu göstermiştir.[9,10]

Hartman, cinsellik ve evlilik tedavisi için başvuran 20 çift üzerinde yaptığı araştırmada, cinsel işlev bozukluğu ve evlilikte mutsuzluğun birbirinden bağımsız olarak gelişebildiği, etkin bir evlilik terapisinin cinsel işlev bozukluğunun düzeltilmesinde gerekli ve yeterli koşul olmayabileceğine işaret etmiştir.[11]

Evlilikte cinselliği araştıran 6029 evli insan üzerinde yapılan bir diğer araştırmada Donnelly [12] evlilikte cinselliğin azalmasında etken olan faktörleri ve cinselliğin azalmadığı evliliklerde mutluluk faktörünün nasıl bir farklılık gösterdiğini ele almış ve değerlendirmiştir. Burada cinsel ilişki tek ölçüt olarak düşünülmemiştir. Araştırmacıya göre, çiftler cinsel ilişki olmadan da cinsel davranışlar yaşayabilmektedirler. Bu çalışmada; yaşamda mutluluk, dinde köktencilik, cinsiyet rolü ve gelenekler, bireysellik, eşler arası etkileşim gibi değişkenleri de içine alan 19 bağımsız değişken üzerine ölçümler yapılmıştır. Bulgulara göre, evlilikte mutluluk ve paylaşım faktörleri, eşlerin fiziksel olarak birbirinden uzak durması ve cinsel aktivitede azalma ile ters orantılı bulunmuştur. Bir diğer deyişle, evlilikte mutluluk ve paylaşılan aktiviteler ne kadar az ise, cinsel aktivitede azalma ve eşlerin birbirinden uzaklaşması olasılığı o kadar artmaktadır. Cinsel aktivitede azalma, genel olarak yaşın ilerlemesi, küçük çocukların varlığı, sağlık sorunları ve evliliğin süresi ile ilgili bulunmuştur. Donnelly, cinsel işlevsellikte azalma olan evliliklerin, mutlu ve doyum sağlayan evlilikler olmadığını vurgulamaktadır. Bir çiftin cinsel ilişkide bulunmaması, evlilikte başka sorunların olduğunun bir göstergesi de olabilmektedir [12].

Stres, cinsel işlev ve evlilikte mutluluk arasındaki ilişkiyi araştıran bir diğer çalışma Morokoff ve Gilliland tarafından yürütülmüştür.[13] Yüz altmışbeş erkek ve kadın denek üzerinde yapılan bu çalışmada tıbbi geçmiş, yaşam deneyimleri, yaşamda karşılaşılan güçlükler, evlilikte uyum ve cinsel işlevle ilgili etmenler incelenmiştir. Belirgin bir şekilde, cinsel doyum, çiftlerin bunu algılayış biçimi ve cinsel ilişki sıklığı gibi etmenlerin, evlilikte mutluluk ile doğru orantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşılık, olumsuz duygusal tepkilerin artışı, cinsel ilişki sıklığı ve doyumunun azalması oranında, evlilikte mutluluğun azaldığı görülmüştür.[13] Sağlıklı bireylerde ortaya çıkan bu ilişki, cinsel işlev bozukluğu olanlar ile karşılaştırıldığında ise bir fark görülmemiştir. Bu sonuç, Donnelly'in, "cinsel aktivitenin var olması için cinsel ilişkinin varlığı gerekmez" görüşünü desteklemektedir.[12,13].

Çatışmalar ve Cinsellik

Eşle ilgili bilinçli ya da bilinçsiz düzeydeki çatışmalar cinsel işlev bozukluğu oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Duygusal yakınlaşma ve düşünce paylaşımıyla tamamlanmayan bir ilişkide, cinsel işlevin yeterliliği ve doyum vericiliği azalabilmektedir.[2]

Neyin hoş olduğu konusundaki iletişim eksikliği, sıklıkla gerçekdışı beklentilerin sonucudur. Bu, eşler tarafından “gerçekten benimle yeterince ilgilenseydin, benim neden hoşlanıp neden hoşlanmadığımı da bilirdin” şeklinde ifade edilebilmektedir. İstenenin ya da tercih edilenin eşler arasında konuşulmaması cinsel alanda doyumsuzluğa yol açmakta, bu durum yıllarca sürebilmektedir. Yaralanmaktan ya da diğerini yaralamaktan korkan birey, eşinin ne istediğine kendisi karar vermeye çalışmaktadır.[6,13,14] İki eşin de benimsediği farklı davranış biçimleri, tek düzeliğe engel olabilir. Ancak karşılıklı isteklerin bağdaşmadığı ve dikkate alınmadığı durumlarda ilişkiden yeterli doyum elde edilemeyecektir.[2]

Doyumlu ilişkilerin bir çoğu, eşlerden birinin kontrolü ele geçirmeyi istemesiyle bozulmaktadır. Eşin isteklerine karşı pasif bir direnç geliştirmekte, güç kazanmak ya da sürdürmek için bazı tutumlar sergilenmektedir. Bunlar, cinsel ihtiyaçlar karşılanmadığında tatili, parayı vb. kısıtlama tehditlerini, ilişkiyi ya da evliliği sonlandırma, eşe karşı saldırı veya özkıyım tehditlerini içermektedir.[15]

Eşe karşı duyulan kızgınlık, cinsel etkinlik öncesi baskı ve gerilim yaratılarak, cinsel etkinliği başlatmak için uygunsuz bir zaman seçilerek, fiziksel veya psikolojik açıdan kendini eşine karşı itici göstererek, eşin cinsel isteğini geçiştirmek için bahaneler bulunarak ifade edilebilmektedir.[6] Sonuçta ilişkinin bütünlüğünün ortadan kalkması, karşı tarafın düşman olarak algılanıp ona göre davranışlar geliştirmesi, öfke, ilişkiyi olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak ortaya çıkabilmektedir.[16]

Eş İlişkileri, Çocuklar ve Cinsellik

Eş ilişkileri içinde cinsel yaşamı etkileyen önemli faktörlerden biri de çocuklardır. Kaplan, stresin cinsel istek azalmasının ana nedeni olduğunu söylerken, doğumun ardından gelişen stres üzerinde durmaktadır.[17] Özellikle de ilk çocuğun doğumu, aile organizasyonunda ve işlevinde değişiklikler getirmektedir. Çocuk, istenilen ve vazgeçilmez oluşu yanında, eşler arasında bariyer olabildiği gibi yakınlaştırıcı bir varlıktır da. Bu yeni varlığı algılama, onun da var olduğu bir ortamı yaşamaya eşler ne kadar hazır olursa olsunlar, bu değişimin yürütülmesinde sorunlar yaşanacaktır. Call ve Schwartz, yaptıkları bir çalışmada küçük çocukların varlığının cinsel ilişki sıklığını azalttığını bildirmişlerdir [18]. Eşlerin evlilikten elde ettikleri genel doyumu belirlemek amacıyla geliştirilen Evlilik Yaşamı Ölçeği'nin kullanıldığı bir çalışmada, çatışma ve gerginlik durumlarının evlilikten yeterli doyum elde edilmesine engel olduğunu göstermiştir [19].

Roller ve Cinsellik

Barnett ve arkadaşları, çalışan çiftlerde meslek-rolü kalitesi ve evlilik-rolü kalitesinin kadınlarda psikolojik bozulmalarla ters orantılı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu konu ile ilgili çalışmalarında, bu sorunlarda hangi faktörün kesin belirleyici olduğu ortaya konamamıştır. Psikolojik alanda sorunlar ya da soruna yatkın olanların diğer rollerde de sorun yaşamaları beklenebilir. Ancak, bireyin yaşama alanlarında stabilize olması, psikolojik stabilizasyona hizmet

edebileceği gibi psikolojik stabilizasyon da yaşamdaki etkinlikleri yönetmede başarıya yardım edecektir.[20,21]

Cinsel işlev bozukluğu da evlilik uyumu kadar ilişkinin niteliğini ve yakınlığını belirleyebilmekte, aile içi dengeleri bozabilmektedir. Eş ilişkilerinde sorun yaşayan çiftlerde ise, eşlerden birinde ortaya çıkan cinsel işlev bozukluğu, eşler arasında ilişki ve yakınlığı daha fazla bozabilmektedir. Cinsel alanda zorluklar yaşayan erkeklerde kaçınma davranışları gelişebilmekte, kadınlar da bunu çekiciliklerini kaybettikleri ve istenmedikleri tarzında yorumlayabilmektedirler. Erkekler, fiziksel teması içeren tüm davranış biçimlerini cinsel ilişkiye başlangıç gibi algılayarak yakınlaşmadan kaçınabilmekte, bu durum cinsel alan dışına da yansiyarak tüm ilişkiyi bozmakta, eşler diğer alanlarda da uzaklaşmaya başlamaktadırlar.[22-25] Erkekler, cinsel işlev bozukluğunu kimliklerinde yetersizlik olarak algılayarak rol çatışmalarına girebilmekte, günlük yaşamlarında daha sınırlayıcı ve eleştirici bir tutumu benimseyebilmektedirler. Bu da genel olarak ilişkinin niteliğini bozmaktadır.[26]

Eş İlişkileri ve Cinsel Doyum

Cinsel doyum düzeyinin eşler arasındaki ilişkiyi, ilişkinin kalitesini ve evlilik doyumunu etkilediği bildirilmiştir.[27-29] Cinsel işlev bozukluklarının, eş ilişkilerinde dengeyi korumaya yönelik bir rolü olduğu da ileri sürülmüştür. Buna göre bozukluk eşlerin çok yakın bir ilişki içinde zedelenmelerini engellemekte ve benlik sınırlarını korumalarını sağlamaktadır. Ancak, cinselliğin duygu ve düşünce alanındaki yakınlaşmaya olumlu katkıları göz önüne alındığında, cinsel işlev bozukluğunun, denge sağlamaktan çok ilişkiyi bozucu yönde etki göstereceği söylenebilir. Cinsellik, bireylerde zedelenme ve benliğin sınırının kaybı gibi korkuları içermeyen sağlıklı bir kişilik yapısında yaşanabilir.[1,22-25]

Evlilikte cinsel yaşamı çiftin genel iletişiminden ayrı düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla eşler arasında iletişimsizliğin ya da çatışmaların cinsel işlevi de etkilemesi beklenen bir durumdur. Cinsel sorunlar da genel çatışmalara ya da duygusal uzaklaşmalara yol açmaktadır.

Cinsel İşlev Bozukluğunun Eş İlişkilerine Yansıması

Günümüzde cinselliğin tanımı yapılırken, bakış açısına göre farklı noktalara ulaşılmaktadır. Anksiyete ve suçluluk uyandırmayan, erişkinler arasında karşılıklı kabul edilmiş yaşantılar, sağlıklı sınırlar içinde değerlendirilebilmektedir. Farklı cinsel davranışlar ise kompulsif ve tek doyum yolu değilse, patolojik kabul edilmeyebilir.[1] Bu yönüyle bakıldığında cinsellik, yoğun haz duygularıyla ilişkili olmakla birlikte haz almaya yönelik her davranışın cinsellik içerdiğini ileri sürmek eksik bir tanım olacaktır. Cinsellik görüntüsü içindeki davranışların bazıları da bağımlılık, agresyon, kabul edilme, narsistik doyum bulma gibi farklı güdülerden kaynaklanıyor olabilir.

Bu nedenlerle, cinsellik, haz almaya yönelik davranışların tümünü içermese de fiziksel seksten ötede bir anlam taşımaktadır. Cinsellik, biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insanın tüm yönleriyle etkileşim içindedir.

Cinsel işlev bozukluklarında sınıflandırma çeşitli şekillerde yapılmaktadır. Fonksiyonel açıdan sınıflandırma, DSM-IV-TR [30] de şöyle yer almaktadır:

1. Cinsel istek bozuklukları: Bu grupta, cinsel istekte azalma (hipoaktif cinsel istek) bozukluğu, cinsellikten tikslenme bozukluğu yer almaktadır.
2. Cinsel uyarılma bozuklukları: Burada, kadınlarda cinsel uyarılmaya, erkeklerde ise ereksiyona ait bozukluklar bulunmaktadır.
3. Orgazm bozuklukları: Kadınlarda ve erkeklerde orgazm bozukluğu ile erkeklerde prematür ejakülasyon yer almaktadır.
4. Cinsel ilişki sırasında ağrı bozuklukları: Kadınlarda ve erkeklerde dispareni ve kadınlarda vajinismus bu grupta yer alan bozukluklardır.
5. Madde kullanımının yol açtığı cinsel işlev bozukluğu: Bu grupta madde kullanımı ile ortaya çıkan ve yukarıda tanımlanan gruplardaki işlev bozuklukları tanımlanmaktadır.
6. Başka yerde yer almayan cinsel işlev bozuklukları: Bu grupta yukarıda belirtilen bozuklukların dışında yer alan cinsel işlev bozuklukları bulunmaktadır.

Cinsel sorunların ele alınışında iki önemli ayırmadan daha söz edilebilir. Bunlardan birisi, bozukluğun birincil ya da ikincil olarak ortaya çıkmasıdır. Cinsel aktivitenin başlangıcından itibaren süren sorunlar birincil, yeterli bir cinsel işlev döneminin ardından gelişen sorunlar ikincil olarak adlandırılmaktadır.[31] Bir diğer ayırım ise sorunun total ya da durumsal olması göz önüne alınarak yapılmaktadır. Total cinsel işlev bozukluklarında sorun tüm cinsel yaşantıları kapsar. Durumsal (selektif) bozukluklarda ise sorun yalnızca belli bir durumla ilişkilidir.

Cinsel işlev bozukluklarında tedavi tanı kategorileri içinde farklılıklar göstermektedir. Günümüzde, cinsel işlev bozukluklarında yaklaşım modellerine göre tedavi planı yapılırken bütünden uzaklaşma şeklinde indirgeyici bir tutum dikkati çekmektedir. Tedavi, bireyin biyolojik, psikolojik, sosyal yönlerini birlikte ele alan yaklaşımlarla sonuca ulaşabilecektir.

Cinsel işlev bozukluğu, kimliğin, bedenin eksikliği olarak yaşanarak bireydeki bütünlüğün zedelenmesine yol açabilmektedir.[32] Bu zedelenmişlik, bir yanıyla kendine ait, kendisinin eksik oluşu ile ilgiliyken, diğer yanıyla da cinselliği yaşadığı/yaşayamadığı eşin de içinde bulunduğu bir durumdur. Burada eş, eksikliğe yol açan, eksikliği gören, hatta belki de yargılayan/suçlayan olarak algılanabilir. Bu kısır döngü, patolojinin gelişmesine ve derinleşmesine yol açabilir.

Cinselliğin yaşanması kişiliğin tüm yönleriyle ilişkilidir. İki erişkin arasındaki ilişkinin özel bir konumu olarak ele alınırken benlik kavramı, beden ve benlik algısı, bunların ışığında, kendisi ve eşini, karşılıklı rolleri algılayışı, tutumları önem kazanmaktadır. Cinselliğin doyumsuz yaşanması, sağlıklı gelişimin sonunda ulaşılan uzlaşmış bir kimlik içinde gerçekleşebilir.[32,33]

Cinsel alan, evlilikte ilişkinin önemli bir yanını oluşturmaktadır. Cinsellik ve evlilik kendi içlerinde olduğu kadar, birbirleriyle etkileşimleri açısından da incelenmeye değer konulardır. Bu iki alan, bireylerin kendine özgü oluşlarının yanında üst yapı kurumlarının tanımlarıyla da belirlenmektedir.

Evlilik ve cinsellik araştırma konusu olmakla birlikte, bu alanların nasıl bir etkileşim içinde olduklarına yönelik araştırma yapmanın güçlüğü bilinmektedir. Bu güçlüğün aşılmasında bir aşama olarak, alanlardan birisinde ortaya çıkan patolojinin temel alınarak diğerine yansımalarının incelenmesinin bir yol olabileceği düşünülebilir. Bu bağlamda cinsel işlev bozukluğunun evlilik yaşamını etkileyip etkilemediğinin araştırıldığı bir dizi çalışmanın sonuçlarına göre; cinsel işlev bozukluğu olan erkekler/kadınlar ve eşlerinin evlilik yaşamı sağlıklı kontrol grubuna göre daha fazla bozulduğu, sonuç olarak cinsel işlev bozukluğunun, evlilik yaşamını olumsuz yönde etkilediği ortaya konmuştur. Bir çalışmada cinsel işlev bozukluğu olan erkeklerin eşleri, cinsel ilişki sıklığı alanında sorun yaşamakta iken ilginç olarak cinsel işlev bozukluğu olan kadınların eşleri, ilişki sıklığı sorununu önde gelen bir sorun gibi yaşamamaktaydılar. Cinsel işlev bozukluğu olan kadınların eşlerinin, cinsel işlev bozukluğu olan erkeklerin eşlerine oranla, cinsel ilişki sıklığı alanında daha az sorun yaşamaları, erkeklerin daha baskın, cinsellikle ilişkili alanlarda daha atak bir tutum içinde olmalarıyla ilişkili görünmektedir.[34,35].

Ayrıca cinsel işlev bozukluğu olan erkeklerin evlilikle ilgili beklentileri, evlilik sorunları ile baş etme motivasyonu, evlilik heyecanında azalma, evliliğin sorumluluklarını yüklenmede zorlanma, ev içindeki huzur, evliliğin gidişi, karı koca ilişkisinin niteliği, eşle baş başa geçirilen zamanlarla ilgili daha olumsuz değerlendirmeler yaptıkları, eşle arkadaşlık boyutunun ise bu alandan etkilenmediği görülmüştür [34, 35].

Cinsel işlev bozuklukları, biyolojik, sosyal ve psikolojik faktörlerin kompleks etkileşimleri içinde şekillenmektedir. Eş ilişkileri, bu karmaşık etkileşim içinde etyolojiyi belirlemede, tanıda ve tedavide önemli bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak gözlemler ve araştırmalar, toplumun temel öğelerinden birisi olan evliliğin tüm aşamalarında cinselliğin yer aldığına işaret etmektedir. Evlilikte diğer alanlarda oluşan sorunların cinselliğin yaşanmasına etkileri olabileceği gibi, cinsel alandaki sorunların da evlilik ilişkisine yansyabileceği görülmektedir. Gerek evlilik gerekse cinsel işlev, biyolojik, psikolojik, hatta sosyokültürel faktörlerle değişik derece ve şekillerde etkilenebilmektedir. Ülkemizde evliliğin cinselliğe ve cinselliğin evliliğe yansımaları, üzerinde durulması gereken bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynaklar

1. Aydın H. Cinsellik ve Cinsel İşlev. (Derleyenler) Köroğlu, E., Güleç, C., Psikiyatri Temel Kitabı, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1998; 605-607.
2. Işıklı H. Cinsel Fonksiyon Bozukluklarında Eş ilişkilerinin Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, GATA, Ruh Sağ. ve Hst. AD., Ankara, 1993.
3. Koptagel İlal G. Aile Tedavisi ve Evlilik Tedavisi. (Ed.) Köroğlu, E., Güleç, C., Psikiyatri Temel Kitabı, Cilt 2, 892-894 Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1998.
4. Tutarel-Kışlak Ş. Evlilik uyumu ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler. Türk Psikoloji Dergisi 1999; 12:55-64
5. Franzoi SL, Davis MH, Young RD. The effects of private self-consciousness and perspective taking on satisfaction in close relationships. J Pers Soc Psychol 1985; 48:1584-1594.
6. Sillars AL, Pike GR, Jones TS, Murphy MA. Communication and understanding in marriage. Hum Commun Res 1984; 10:317-350.
7. Huston T, Vangelisti A. Socioemotional behavior and satisfaction in marital relationships: A longitudinal study. J Pers Soc Psychol 1991; 61:721-733.
8. Rust J, Golombok S, Collier J. Marital problems and sexual dysfunction: How are they related? Br J Psychiatry 1988; 152:629-631.
9. Newcomb MD, Bentler PM. Dimension of subjective female orgasmic responsiveness. J Pers Soc Psychol 1983; 44:862-873
10. Lief HI. Comments on current thinking on the orgasm experience. Med Aspects Hum Sex 1980; 14:55-62.
11. Hartman LM. The interface between sexual dysfunctional and marital conflict. Am J Psychiatry 1980; 137:576-579.
12. Donnelly DA. Sexually inactive marriages. J Sex Res 1993; 30:171-179.
13. Morokoff J, Gilliland R. Stress, sexual functioning, and marital satisfaction. J Sex Res 1993; 30:43-53.
14. Ernst C, Földenyi M, Angst J. The Zurich study: XXI. Sexual dysfunctions and disturbances in young adults. Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci 1993; 243:179-188.
15. Goldmeir D, Keane FEA, Carter P, Hessman A, Harris JR, Renton A. Prevalence of sexual dysfunction in a heterosexual patients attending a central London genitourinary medicine clinic. Int J STD AIDS 1997; 8:303-306.
16. Bagley JL. Evaluation of sexual satisfaction in partners of men experiencing erectile failure. J Sex Marital Ther 1990; 16:70-78.
17. Kaplan HS, Carroll JL, Bagley DH. Evaluation of sexual satisfaction in partners of men experiencing erectile failure. J Sex Marital Ther 1990; 16:70-78.
18. Call V, Sprecher S, Schwartz P. The incidence and frequency of marital sex in a national sample. J Marriage Fam 1995; 57:639-652.
19. Tezer E. Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları : Algılama ve doyum, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 1986.
20. Barnett RC, Marshall NL, Raudenbush SW, Brennan RT, Gender and the relationship between job experiences and psychological distress: A study of dual-earner couples. J Pers Soc Psychol 1993; 64:794-806.
21. Barnett RC, Rivers C, She Works / He Works. New York, Harper SanFrancisco, 1996.
22. Lo Piccolo J, Stock WE, Treatment of sexual dysfunction. J Consult Clin Psychol 1986; 54:158-167.

23. Masters WH, Johnson VE, Human Sexual Response. Boston: Little, Brown Co, 1966, pp:189-91.
24. Rust J, Golombok S, The Golombok-Rust Inventory of Sexual Satisfaction (GRISS). Br J Clin Psychol 1985; 24:63-64.
25. Rust J, Golombok S. The GRISS: A psychometric instrument for the assessment of sexual dysfunction. Arch Sex Behav 1986; 15:157-165.
26. Masters WH, Johnson VE, Human Sexual Inadequacy. Boston; Little Brown, 1970.
27. Frank E, Anderson C, Rubinstein D. Marital role strain and sexual satisfaction. J Consult Clin Psychol 1979; 47:1096-1103.
28. Lawrance K, Byers ES, Sexual satisfaction in heterosexual long-term relationships: The interpersonal exchange model of sexual satisfaction. Pers Relatsh 1995; 2:267-285.
29. Schenk J, Pfrang H, Rausche A, Personality traits versus the quality of the marital relationship as the determinant of marital sexuality. Arch Sex Behav 1983; 12:31-42.
30. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Fourth Edition-Text Revision. APA, Washington D.C., 2000.
31. Hawton K. Sexual dysfunctions. Cognitive Behaviour Therapy for Psychiatric Problems. A Practical Guide. K. Hawton, PM Alkovskis, J. Kirk ve DM Clark (Eds), Oxford University Press, New York, 1989.
32. Ercan S, Gülçat Z, Gülsün M, Aydın H, Özgen F. Sertleşme bozukluğu olan erkeklerde ve eşlerinde beden algısı, kişilik özellikleri ve cinsel doyum Türkiye'de Psikiyatri 2006; 8:136-144.
33. Aydın H, Psikojen empotansta kişilik yapısının araştırılması. GATA Bülteni 1991; 33:187-194.
34. Gülsün M, Aydın H, Gülçat Z. Evlilik ilişkisi ve erkek cinsel işlev bozukluğu üzerine bir çalışma. Türkiye'de Psikiyatri 2005; 7:98-102.
35. Gülsün M, Aydın H, Gülçat Z. Evlilik ilişkisi ve kadın cinsel işlev bozukluğu üzerine bir çalışma. Türkiye'de Psikiyatri 2006; 8:67-73.